

Barn med cochleaimplantat må sikres fullverdig opplæring i norsk

Det statlige støtteapparat er i dag først og fremst innrettet mot å oppfylle døves rett til opplæring i tegnspråk. Dette medfører at barn med cochleaimplantat ikke kan velge kommunikasjonsform fritt.

Oppgitte interessekonflikter: Ingen

Mange engasjerer seg nå sterkt for at hørselshemmede barn, også de som har fått cochleaimplantat, skal ha tegnspråk som førstespråk. De er på linje med dem som argumenterer for døves *rett til å få være døve*, ha et eget språk og en egen kultur basert på tegnspråk. Man kjemper i dag for å få hevet tegnspråkets status og sikre de tegnspråkvhengige flere nye rettigheter.

Situasjonen er at landets døve og mange hørende som har oppnådd posisjoner innen

«... jo bedre muligheter vi har fått til å utnytte hørselsrester, desto flere tilbud blir tilrettelagt som om alle skulle være helt døve»

tegnspråkmiljøet frykter at cochleaimplantat hos stadig flere døve/sterkt tungheorte barn skal føre til at tegnspråket dør ut. Det snakkes ganske åpent om cochleaimplantat som en trussel mot det etablerte døvemiljøet og dem som er knyttet til virksomheter basert på et tegnspråkmiljø. Mange er kommet i forsvarsposisjon. Det er blitt en kamp om å styre foreldrene inn på «riktig» vei, og det aller meste er blitt lagt til rette for at foreldrene skal velge den tegnspråklige veien. Spørsmålet er om dette er den veien barna er best tjent med – når så godt som alle får utnyttbar hørsel. Legene og mange erfarne audiopedagoger mener at det *ikke* er den rette veien. Dette blir de nå angrepet for. Jeg er ikke en av disse fagpersonene, men jeg har fått cochleaimplantat «på mine eldre dager» og har fulgt utviklingen på nært hold. Slik jeg ser det, må forholdene tilrettelegges slik at cochleopererte barn får norsk som morsmål og senere undervisningsspråk i skolen. I motsatt fall har det liten hensikt å bruke så store ressurser på cochleoperasjoner.

Jeg har selv vært normalthørende og har norsk som morsmål, men gikk på døveskole fra jeg var ti år gammel, i den tiden undervisningen var rent oral. Senere har jeg levd som helt døv i et ganske tett tegnspråkmiljø i over 60 år, så jeg behersker tegnspråk «på alle nivåer». I alle år har jeg vært sterkt

opptatt av hvordan døve og tegnspråk fungerer i ulike situasjoner og miljøer. Nylig ble tegnspråket definert som et «naturlig, fullverdig visuelt språk med egen grammatikk, eget ordforråd osv.» (1). I dagens Norge skal barna lære tegnspråket som et eget språk, et språk så avvikende fra norsk talespråk at det ikke kan anvendes sammen med stemmen. Det er bestemt i L-97! Dette tegnspråket har de siste årene utviklet seg mer i retning av nye, ordløse slangtegn

og mime, eksempelvis brukt i døvegudstjenester og i form av tegnspråkpoesi. Norskbasert kommunikasjon er på vei ut. I stedet for teksttelefon, e-post og tekstmeldinger kreves nå utstyr for kommunikasjon på tegnspråk. Det er bemerkelsesverdig at jo bedre muligheter vi har fått til å utnytte hørselsrester, desto flere tilbud blir tilrettelagt som om alle skulle være helt døve. Jeg har vært med på å formulere flere varianter av det som har vært den *offisielle* definisjonen av tegnspråk, og jeg mener at denne nye definisjonen er villedende. Etter min mening er tegnspråket ikke et språk, men en kommunikasjonsform.

Når tegnspråket skal være både førstespråk og undervisningsspråk, blir det helt dominerende. Dette gjelder selv om døveundervisningen har som erklært mål at barna skal bli tospråklige i den forstand at de skal kunne både norsk og tegnspråk. Det man tilegner seg av norsk, blir lite brukt. Hvor blir det av tospråkligheten når døve under utdanning blir fritatt for skriftlige besvarelser med den begrunnelse at norsk ikke er deres morsmål? «Norsk som annetspråk» er blitt et ubekvemt fremmedspråk for norske døve med norske foreldre i Norge! Etter mine observasjoner blir tegnspråket da så dominerende at barna aldri blir trygge på det norske språket og derfor blir avhengig av hørendes hjelp og tolking

hele livet igjennom. Det blir stadig behov for upresis tolking mellom to vesensforskjellige språk.

Barn med cochleaimplantat som ikke har tegnspråk som førstespråk, får ikke et språkløst liv, i motsetning til hva flere har hevdet (1). Det er en farlig påstand som tyder på historieløshet. Jeg kjenner mange sterkt tungheorte (som cochleabarna kan regnes til) som har fått ren taleopplæring og har hatt en normal språkutvikling. Min kone er et eksempel. Det er nettopp beherskelsen av norsk som åpner for ubegrenset tilegnelse av kunnskaper gjennom livet.

Legene som utfører cochleaooperasjoner har ingen egeninteresser å ivareta når de gir råd til foreldrene. Medisinske og pedagogiske undersøkelser bekrefter at bruk av tegnspråk i kommunikasjonen med små barn med cochleaimplantat ikke er tilrådelig om barnet skal utvikle og utnytte sin hørsel optimalt (2). Storparten av landets voksne døve har uten problemer lært seg tegnspråk etter naturmetoden etter at de kom på døveskole i 7–8-årsalderen, uten at det var fag i skolen.

Cochleopererte barn har lovfestet rett til tegnspråkopplæring. Det statlige støtteapparat er i dag hovedsakelig rettet inn mot å oppfylle døves rettigheter til opplæring i tegnspråk. Disse barnas rettigheter når det gjelder talespråklig opplæring er ikke så godt ivaretatt, og dette medfører at de får et mangelfullt tilbud om opplæring i norsk (3). For at barna skal få de beste muligheter til å utvikle seg slik at de kan fungere mest mulig selvstendig og trygt som voksne i samfunnet, må de få en reell valgfrihet når det gjelder kommunikasjonsform.

Thorbjørn Johan Sander

tj-sand@online.no

Hørselshemmedes Landsforbund

Postboks 6652 Etterstad

0609 Oslo

Litteratur

1. Becker F, Erlenkamp S. Et språkløst liv med cochleaimplantat? Tidsskr Nor Lægeforen 2007; 127: 2836–8.
2. Hammes DM, Novak MA, Rotz LA et al. Early identification and cochlear implantation: critical factors for spoken language development. Ann Otol Rhinol Laryngol 2002; 189 (suppl): 74–8.
3. Sandberg T. Barneombudet bommer. Dagsavisen 22.2.2008.

Manuskriptet ble mottatt 30.1. 2008 og godkjent 3.2. 2008. Medisinsk redaktør Anne Kveim Lie.